

## Kapitulli 8 – Menaxhimi i konfliktit



### Hyrje

Ilustrimi tregon dy të rinj të përfshirë në një grindje. Ata rrinë ulur përballë njëri-tjetrit në një tryezë. Njëri mban një flamur, ndërsa tjetri shtrëngon grushtin dhe tregon dhëmbët. Flokët u janë ngritur lart, gjë që u jep kundërshtarëve pamjen e egërsirave të pashpirt. Nëse kjo është gjithçka, atëherë do të prisnim që kjo mosmarrëveshje të përshkallëzohej: pas pak dy burrat do të ngriheshin dhe do t'i drejtoheshin dhunës fizike. Por, ka një element të dytë në ilustrim: dy burrat po i shtrëngojnë dorën njëri-tjetrit, në shenjë marrëveshjeje dhe kompromisi. Ata janë vetëm duke folur – ndoshta duke i gërthitur fort njëri-tjetrit – por nuk ka dhunë.

Njëkohësisht figura tregon se çfarë ndodh në vazhdimësi në jetën e vërtetë: nëse ngrihemi për të mbrojtur interesat, pikëpamjet dhe vlerat tona, ndonjëherë do të përfshihemi edhe në konflikte. Ne, për të zgjidhur konflikte të tilla, duhet të kemi të aftë sinë dhe vullnetin për t'u marrë vesh dhe për të bërë kompromis. Së pari, argumentimi, vendosja e skajeve dhe më pas gatishmëria për të kërkuar për t'u marrë vesh dhe për të bërë kompromis, përbën një proces konflikti të ngjashëm me frymëmarrjen dhe frymënxjerrjen..

Dyshemeja në trajtë ylli ka shumë kuptim. Ne kemi të përbashkët komunitetin – për shembull, planetin, familjen, shkollën tonë. Nuk kemi asgjë tjetër. Prandaj, ne varemi nga njëri-tjetri e lindja dhe zgjidhja e konflikteve duhet të drejtohen nga parime dhe rregulla të përbashkëta. Andaj, konfliktet, si të tilla, nuk janë gjë e keqe. Të drejtat e njeriut krijojnë pluralizmin dhe konkurrencën e interesave, të cilat shtojnë gjasat për konflikte. Zgjidhja e duhur e një konflikteve mund të shpjerë në harmoni, ndërsa përpjekjet për t'i shtypur konfliktet apo për t'i zgjidhur në mënyrë të padrejtë ato mund të çojë në përçarjen e komunitetit.

Zgjidhja e konflikteve, deri diku, është aftësi që mund të mësohet. Kjo është në qendër të ushtrimeve të këtij kapitulli; ato u sigurojnë nxënësve mjetet, skemat e strukturuar të procedurës për zgjidhjen dhe ndërmjetësimin e konflikteve. Së dyti, rëndësi ka zgjidhja e drejtë e konflikteve, e kjo ka lidhje me vlerat dhe kulturën e qëndrimit ndaj tyre. E mira e të mirave do të qe që konfliktet të kapërceheshin në dobi të të gjithëve. Në qoftë se kjo s'është e mundur, duhet pasur kujdes që të mos krijohen humbës, por, më tepër, të gjendet kompromisi që ruan baraspeshën mes dobive dhe humbjeve. Në një këndvështrim më të gjerë, aktorët e mundshëm përfshijnë jo vetëm kundërshtarët që janë të përfshirë drejtpërdrejt, por edhe komunitetin dhe mjedisin në tërësi.

## Ushtrimi 8.1. – Zgjidhje të leverdishme për të gjitha palët

<b>Objektivi mësimor</b>	Nxënësit kuptojnë se ka mënyra të ndryshme për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve. Palët e përfshira mund të jenë në pozitën e fituesit a të humbësit, por mundet që të dyja të merren vesh për të rënë në kompromis. Asnjë palë nuk duhet të mendojë se është humbëse, pasi kjo mund të çojë në një shpërthim tjetër mosmarrëveshesh
<b>Burimet</b>	Dërrasë e zezë ose letra me figura shpjeguese

### Procedura

1. Mësuesi u shpjegon nxënësve se mund ketë tri lloje të ndryshme zgjidhjesh për konfliktet:

<b>fitues – fitues</b>	☺☺
<b>fitues – humbës</b>	☺☹
<b>humbës – humbës</b>	☹☹

Ai i ilustron këto parime që kanë të bëjnë me zgjidhjen e konflikteve në dërrasën e zezë ose në një tabak të madh letre.

**Fitues-fitues:** zgjidhje që u lejojnë të dyja palëve të dalin të fituara

**Fitues-humbës:** zgjidhje ku vetëm njëra palë fiton në kurriz të tjetrës

**Humbës-humbës:** zgjidhje ku asnjëra nga palët nuk nxjerr dobi.

2. Mësuesi jep shembuj mbi mënyrat e ndryshme të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve:  
Një djalë dhe një vajzë grinden për një top. Ndërhyn një i rritur që i bën të luajnë së bashku me topin ose u jep atyre kohë të barabartë për ta përdorur atë. Dobi nxjerrin si njëri, si tjetri. Nëse i rrituri ia jep topin vetëm njërit prej tyre, doemos që vetëm njëri përfiton. Nëse i rrituri e merr topin me vete, meqë fëmijët nuk merren dot vesh, atëherë asnjëri prej tyre nuk përfiton.
3. Nxënësit, në çifte ose në grupe, shqyrtojnë përvojat e tyre për të gjetur shembuj të tjerë konfliktesh. Ata mund të diskutojnë përvojat e tyre rreth konflikteve në shtëpi e shkollë dhe mund të vazhdojnë me konfliktet më të mëdha që përfshijnë grupe njerëzish dhe shtete të tëra.
4. Nxënësit analizojnë shembuj të zgjidhjeve të konflikteve, të cilat i identifikojnë duke përdorur modelin e paraqitur më sipër, duke pyetur se cila palë do të nxjerrë dobi nga zgjidhja. Kush mund të gjejë zgjidhje që lejojnë të përfitojnë të gjitha palët?
5. Seanca plenare: nxënësit ndajnë rezultatet e analizës së tyre.

### Variacion

Nxënësit, pas hapit 2, marrin përshkrimin e rastit të një konflikti. Ata, në grupe, përpiqen të gjejnë një zgjidhje që shmang krijimin e humbësve. Nëse konflikti ka qenë i zgjidhur, atëherë nxënësit mund ta krahasojnë zgjidhjen e tyre me atë të gjetur në praktikë dhe te reagueset që i pasojnë ato. Kjo analizë ndjek modelin ciklik të politikës (shiko Ushtrimin 7.9.).

## Ushtrimi 8.2. – Një qasje e strukturuar për zgjidhjen e konflikteve

<b>Objektivi mësimor</b>	Nxënësit mësojnë teknikën e zgjidhjes së konflikteve. Ata kuptojnë se zgjidhja e konflikteve varet në një shkallë të caktuar nga aftësi që mund të mësohen.
<b>Burimet</b>	Fletë pune për nxënësit: «Zgjidhja e konflikteve në gjashtë faza». Gazeta dhe revista.

### Procedura

1. Mësuesi përshkruan situatën e një konflikti për të cilin nuk ka zgjidhje të përcaktuara (shembull: një nxënës tallet me një nxënës tjetër që vjen nga një vend i huaj dhe flet me theks të fortë).  
Situata mund të paraqitet nëpërmjet një demonstrimi. Nxënësit diskutojnë si mund të zgjidhet konflikti. Në këtë mënyrë, ata mund të parashikojnë pjesë të modelit që do të përdorin në këtë mësim ose të bëjnë pyetje që modeli mund t'u përgjigjet.
2. Fleta e punës ku është shkruar «Zgjidhja e konfliktit në gjashtë faza» u shpërndahet gjysmës së nxënësve, të cilët e studiojnë në heshtje.  
Gjysma tjetër e klasës zgjedh raportimin e një konflikti nga një gazetë ose revistë. Ata mund të përdorin përvojën vetjake ose njohuritë e fituara vetë.
3. Nxënësit formojnë grupe me katër veta që përbëhen nga dy nxënës që e kanë lexuar zgjidhjen e problemeve dhe dy të tjerët që i kanë përcaktuar konfliktet e mundshme.
4. Nxënësit zgjedhin një konflikt dhe provojnë idetë e zgjidhjes së konflikteve.  
Dy janë kundërshtarë, ndërsa dy të tjerët veprojnë si ndërmjetës, duke përdorur fletët për të gjetur një zgjidhje.
5. Seancë plenare:
  - Çfarë konflikti jeni përpjekur të zgjidhni?
  - Si u përpoqët ta zgjidhnit atë?
  - (Si) ju ka ndihmuar modeli i zgjidhjes së konflikteve?

### Variacion

1. Nxënësit përqendrohen në një studim rasti dhe krahasojnë zgjidhjet e tyre.
2. Sapo nxënësit njihen me procedurën, ajo mund të zbatohet për konfliktet që ndodhin, aktualisht, në klasë.

### Materialet

*(shih faqen në vijim)*

## Fletë pune për nxënësit: zgjidhja e konflikteve në gjashtë faza

<p>1. Identifikoni nevojat. «Çfarë ju nevojitet (çfarë dëshironi saktësisht?)»</p>	<p>Çdo person që është i përfshirë në konflikt duhet t'i përgjigjet kësaj pyetje, pa akuzuar ose fajësuar tjetrin.</p>
<p>2. Përcaktoni problemin. «Çfarë besoni se është problemi në këtë rast?»</p>	<p>Tërë klasa mund të ndihmojë për të gjetur përgjigjen që plotëson nevojat e të interesuarve. Kundërshtarët duhet të jenë në gjendje ta pranojnë shpjegimin.</p>
<p>3. Kërkoni një numër zgjidhjesh. «Kush mund të mendojë për mënyrën e zgjidhjes së mundshme të problemit?»</p>	<p>Të gjithë anëtarët e klasës mund të kontribuojnë me përgjigje. Këto duhet të shkruhen, pa asnjë koment, gjykim ose vlerësim. Në këtë fazë, pikësynimi është që të prodhohen sa më shumë zgjidhje të jetë e mundur.</p>
<p>4. Vlerësoni zgjidhjet. «A do të kënaqeshit me këtë zgjidhje?»</p>	<p>Secila palë që është e përfshirë në konflikt rishikon alternativat, duke shpjeguar se cilat janë të pranueshme, apo jo.</p>
<p>5. Vendosni cila zgjidhje është më e mirë. «A e pranoni të dy këtë zgjidhje? A është zgjidhur problemi?»</p>	<p>Duhet të jetë e qartë që të dyja palët e pranojnë zgjidhjen. Duhet vlerësuar përpjekjet e tyre për të gjetur zgjidhje.</p>
<p>6. Shikoni si zbatohet zgjidhja. «Le të flasim edhe një herë për këtë situatë dhe të sigurohemi se problemi është zgjidhur me të vërtetë.»</p>	<p>Duhet bërë një plan për të vlerësuar zgjidhjen. Vlerësimi, në varësi të natyrës së konflikteve dhe moshës së kundërshtarëve, mund të kryhet minuta, orë ose një ditë më vonë.</p>

## Ushtrimi 8.3. – Konfliktet në familje dhe me bashkëmoshatarët

<b>Objektivi mësimor</b>	Nxënësit mësojnë rreth zgjidhjes së konflikteve në mënyrë të strukturuar.
<b>Burimet</b>	Komplet shënimesh të shtypura për nxënësit: «Zgjidhja e konflikteve në gjashtë faza» (shiko Ushtrimin 8.2).

### Procedura

1. Nxënësit lexojnë fletën e punës «Zgjidhja e konflikteve në gjashtë faza».
2. Mësuesi lejon të paraqitin shembuj të konfliktesh tipike në shtëpi, shkollë ose në sheshin e lojërave; për shembull:  
Në shtëpi:
  - Fëmija dëshiron të luajë, por prindërit mendojnë se ai ose ajo duhet të studiojë.
  - Fëmija kërkon të holla për të vajtur kinema/koncert/vizitë/piknik, por prindërit kanë shpenzime të tjera më të rëndësishme.Në sheshin e lojërave:
  - Djemtë dhe vajzat duan të përdorin sheshin e lojërave për qëllime të ndryshme.
  - Djemtë, ndërkohë, shqetësojnë vajzat që luajnë.
3. Nxënësit zgjedhin të punojnë për një konflikt dhe formojnë grupe me nga katër deri në gjashtë veta.
4. Pastaj, çdo grup ndahet në dy pjesë, gjysma e grupit merr rolin e prindërve, kurse gjysma tjetër merr rolin e fëmijëve (të djemve ose të vajzave).  
Së pari, grupi i parë mblidhet veç nga grupi i dytë për të ushtruar me rolin. Më pas, ata takohen me kundërshtarët për t'u marrë vesh për një zgjidhje, duke ndjekur gjashtë fazat.  
Pas një kohe të caktuar diskutimi ndalon dhe grupet kthehen në klasë.
5. Tërë klasa informon për punën e kryer në grupe. Çfarë zgjidhjesh kanë arritur? A u propozuan shumë zgjidhje të ndryshme?

### Variacion

Ky ushtrim mund të bëhet edhe me një ndërmjetës, për shembull, me një nxënës që merr rolin e gjyshit a të gjyshes dhe që drejton palë në konflikt drejt një marrëveshjeje.

## Ushtrimi 8.4. – Ide për konfliktin dhe paqen

<b>Objektivat mësimore</b>	Nxënësit mund të përcaktojnë konceptet e mosmarrëveshjeve dhe të paqes. Nxënësit mund të shpjegojnë se cilat mosmarrëveshje mund të zgjidhen dhe cilat jo.
<b>Burimet</b>	Letra me figura shpjeguese dhe shënjes me ngjyra.

### Procedura

1. Te një nga fletët shkruhet fjala «KONFLIKT».  
Nxënësve u jepen dy detyra për nxitjen e mendimit.
  - a. Ata hedhin me shkrim sa shumë shprehje ose fjalë që kanë të bëjnë me mosmarrëveshjet që vijnë në mendje.
  - b. Ata shtojnë fjalët kyçe që kanë lidhje me situatat e mosmarrëveshjeve.  
Kjo pjesë kryhet në heshtje, pa bërë komente.
2. Kur nxënësve u shterojnë idetë, në fletën tjetër shkruhet fjala «PAQE».  
Ndiqet e njëjta procedurë.
3. Klasa diskuton përfundimet.
4. Nxënësit, në bashkëpunim me mësuesin klasifikojnë konfliktet në disa tipa:
  - Konflikte që *mund* të zgjidhen
  - Konflikte që *nuk mund* të zgjidhen.

Zgjidhja e konflikteve pa humbës (shih Ushtrimin 8.1.) shpesh herë është e mundur vetëm nëpërmjet kompromisit. Kjo vepron kur, për shembull, burimet e pakta duhet të ndahen në mënyrë të drejtë. Nëse torta është e vogël dhe çdo person merr nga një pjesë të vogël të barabartë, unë mund ta pranoj zgjidhjen edhe sikur të mbetem i uritur. Por, nëse ndodh ndonjë përplasje vlerash dhe bindjesh fetare, atëherë kompromisi vështirë se është i mundshëm. E nëse një konflikt shkaktohet nga ndarjet etnike ose racore, ekziston rreziku i dëbimit ose i shfarosjes fizike të anëtarëve të një asaj pjese të popullsisë. Sa më e mençur të jetë qasja ndaj konflikteve, aq më e madhe është edhe mundësia për ta zgjidhur atë me marrëveshje, kompromis dhe pa dhunë. Zgjidhja me mend e konflikteve kërkon që palët të bëjnë dallimin mes çështjes dhe kundërshtarit dhe të respektojnë dinjitetin e kundërshtarit njerëzor në lidhje me të drejtat e njeriut.

### Zgjerim

Nxënësit ilustrojnë situata të ndryshme të paqes dhe konflikteve nëpërmjet vizatimeve ose artikujve e fotove nga shtypi.

## Ushtrimi 8.5. – Shtatoret

<b>Objektivi mësimor</b>	Nxënësit janë në gjendje të identifikojnë situatat e shtypjes, të zhvillojnë aftësinë krijuese në zgjidhjen jo të dhunshme të mosmarrëveshjeve dhe të përdorin gjuhën e trupit si mjet shprehës.
<b>Burimet</b>	Asnjë.

### Procedura

1. Nxënësit kryejnë ushtrimet paraprake të mëposhtme në çifte:
  - Një nxënës mban një qëndrim; një tjetër e imiton. Ata ndryshojnë rolet.
  - Një nxënës e vë dorën disa centimetra larg nga ajo e bashkëpunëtorit të tij. Kur ai/ajo lëviz dorën e tij/saj tjetra rrotullohet në çfarëdo pozicioni (të pakëndshëm) që lipset për të ruajtur të njëjtën largësi.Këto ushtrime i stërvitin nxënësit ta kenë mendjen te njëri-tjetri.
2. Në seancën plenare, nxënësit paraqitin dhe diskutojnë raste shtypjeje:
  - Dy ose më shumë nxënës pranojnë një ide dhe pastaj formojnë një grup me shtatore për të paraqitur një situatë shtypjeje (shembull: një fëmijë që rri në gjunjë i lustron këpucët një të pasuri që rri ulur).
  - Nëse një anëtar nga të pranishmit mendon ndonjë mënyrë për të zgjidhur gjendjen dhe e bën më të barabartë, atëherë ai/ajo aktorët i vendos ndryshe sipas modelit të ri të tij.Do të qe mirë që ky ushtrim të kryhet në heshtje, për t'i nxitur nxënësit për të kumtuar me mimikë dhe për të zhvilluar shprehësinë.
3. Pak nga pak, aktorë të tjerë mund të marrin pjesë në skenë.
4. 10 deri 15 minutat e fundit të mësimit mësuesi i lë për ndjekjen e një seance plenare. Nxënësit japin reagimet, dhe mund të paraqitin pyetje që mund të çojnë në studim të mëtejshëm.

### Variacion

1. E njëjta procedurë përdoret për të ilustruar të drejtat e njeriut dhe të fëmijëve dhe rastet sesi janë shkelur.
2. Ushtrimi mund të ribëhet në situata mosmarrëveshesh dhe në situata të vërteta që ngjallin ndjenja të forta.

## Ushtrimi 8.6. – Ndëshkimi kundrejt zgjidhjeve pozitive të konflikteve

<b>Objektivat mësimore</b>	Nxënësit nxiten të pranojnë nocionin e ligjit dhe të rregullave në grup. Nxënësit janë në gjendje të pranojnë dallimet dhe të marrin pjesë në proceset vendimmarrëse. Ata zhvillojnë potencialin e tyre krijues në zgjidhjen e konflikteve.
<b>Burimet</b>	Fleta e punës për nxënësin: «Lista e ndëshkimeve».

### Procedura

1. Nxënësit shprehin ide për format e ndëshkimit. Kjo hyrje e mësimi i trajton si ekspertë, meqë ata mund të shfrytëzojnë përvojën dhe vëzhgimin. Tanimë, ata mund të vijojnë me komente.  
Mësuesi u shpërndan nxënësve fletën e punës me titull «Lista e ndëshkimeve», të cilën ata e lexojnë në heshtje.
2. Nxënësit diskutojnë në grupe të vogla (me tre ose katër vetë) se cilat ndëshkime kanë kuptim e cilat jo.
3. Grupet ndajnë rezultatet e tyre me grupet e tjera (këtu është e dobishme loja formuese shiko Ushtrimin 5.3).
4. Nxënësit kthehen në grupet e tyre për të diskutuar se cili ndëshkim, nëse ka ndonjë, duhet zbatuar në situatat e mëposhtme:
  - Një nxënës arrin me vonesë në shkollë.
  - Nxënësi nuk i ka bërë detyrat e shtëpisë.
  - Një nxënës pengon punën në klasë.
  - Një nxënës fyen një shok klase për shkak të prejardhjes të tij/saj etnike ose të besimit fetar.
  - Një nxënës ngacmon një nxënëse.
  - Një nxënës është i dhunshëm në klasë/gjatë pushimit.
5. Seancë plenare: nxënësit paraqitin rezultatet e tyre.  
Diskutimi në vazhdim do t'i japë përgjigje kësaj pyetjeje: a ka alternativa të tjera përveç detyrimit të ndëshkimit (p.sh., ndërmjetësimi mes keqbërësit dhe viktimës)?

### Zgjerim

Nxënësit çojnë deri në fund skenën e zgjidhjes pozitive, krijuese të konflikteve në klasë.

### Materialet

(shih faqen në vijim)



## **Fleta e punës e nxënësit**

### **Lista e ndëshkimeve**

1. Shkrimi i një poezie
2. T'u tregosh një përrallë fëmijëve të vegjël
3. Të tregosh shaka dhe gjëza në klasë.
4. Dhjetë ulje-ngritje për sharjet
5. Qëndrimi në klasë pas mësimit për aq minuta sa u vonua në mëngjes
6. Të rrijë në këmbë teksa shkruan
7. Përgatitja e mësimit për klasën
8. Të merret një orë me kopshtari
9. Pastrimi i hapësirës çlodhëse
10. Pastrimi i klasës
11. Largimi nga mësimi
12. T'i vrapojë dhjetë herë rreth ndërtesës së shkollës
13. Ndalim i lëvizjes gjatë pushimit
14. Punë shtesë në një nga lëndët ku nxënësi është i dobët
15. Pagesa e një gjobe që ndihmon për të mbuluar shpenzimet e përgjithshme
16. Të shkruajë një shfajësim
17. Sugjerime të mëtejshme...

## Ushtrimi 8.7. – Pakicat

<b>Objektivi mësimore</b>	Nxënësit kuptojnë se ndjenja e përjashtimit mund të jetë pasojë jo vetëm e mënyrës si anëtarët e tjerë të shoqërisë të shikojnë, por edhe e mënyrës si të shohin anëtarët e grupit ku bën pjesë.
<b>Burimet</b>	Një grup skedash pozitive dhe një grup skedash negative për secilin grup. Dy fleta pune me figura ilustruese për çdo grup, njëra përmban fjalën «Ndjenjat», ndërsa tjetra fjalën «Veprimet». Stilolapsa me ngjyra.

### Procedura

Në fillim të lojës, është e rëndësishme që nxënësit të mos kenë asnjë ide të asaj që përfaqësojnë, përndryshe sakaq mund t'u drejtohen ideve të menduara që më parë të cilat do të shtrembëronin drejtimin e lojës.

Loja përbën një shembull të përfshirjes së kujdesshme e të ndërlikuar nga ana e mësuesit. Nxënësit, brenda kornizës së rreptë, kanë liri të madhe për të zhvilluar e shprehur idetë dhe përvojat e tyre.

1. Nxënësit formojnë grupe me nga katër deri në gjashtë veta (parapëlqehet jo më shumë).
2. Secili grup merr një tufë skedash pozitive, një stilolaps shënjuar dhe dy fleta letre me figura ilustruese. Mësuesi u kërkon nxënësve të caktojnë një sekretar, në mënyrë që të dokumentojë komentet e grupit dhe reagimet te letrat me figura ilustruese. Me radhë, të gjithë anëtarët e grupit regjistrojnë reagimet e tyre.
3. Mësimdhënësi u tregon nxënësve se ata, në këtë ushtrim, nuk do të përfaqësojnë veten e tyre, por do të veprojnë si anëtarë të një pakice. Hëpërhë, ata jo vetëm që duhet të hetojnë se kush janë, por edhe të marrin parasysh mesazhet në skeda që përshkruajnë ata dhe gjendjen e tyre.
4. Nxënësit lexojnë me zë, njëri pas tjetrit, skedat anëtarëve të tjerë të grupit. Mbasi t'i kenë lexuar të gjashta skedat, atëherë te fleta ku ndodhet rubrika «NDJENJAT» ata shkruajnë përgjigjet e tyre për pyetjen: «Si ndihesh si anëtar i këtij grupi?».
5. Mësuesi i shpërndan secilit grup, gjashtë skedat negative, e ato përsëritin Hapin 4.
6. Mësimdhënësi kërkon nga nxënësit që t'i përgjigjen kësaj pyetjeje: «Çfarë do të bënit sikur të ishit në një situatë të ngjashme?» Përgjigjet duhet të shkruhen në fletën, me titull «VEPRIMET». Nxënësit duhet të mbajnë në mend se ata ende ndodhen në të njëjtin grup që shprehu ndjenjat në fletën e parë. Ndoshta diçka që kanë ndier a shkruar në atë fletë mund t'i ndihmojë të vendosin si të veprojnë.
7. Seanca plenare:
  - Secili grup i paraqet pjesës tjetër të klasës ndjenjat e parashtruara në fletën e titulluar «NDJENJAT».
  - Kur të gjitha grupet të përfundojnë Pjesën I, mësuesi u kërkon të paraqitin sugjerimet e tyre te fleta ku gjendet rubrika «VEPRIMET». Klasa duhet të identifikojë veprimet konstruktive, veprat e dhunës dhe dallimet midis nxënësve si brenda, edhe jashtë grupeve.
8. Mësuesi i pyet nxënësit se si kanë punuar në grup dhe nëse hasën ndonjë problem ndërkohë që bënë ushtrimin (bashkëpunimi, udhëheqja etj.), e se çfarë mendojnë që kanë mësuar nga ushtrimi: për veten, për reagimet e tyre dhe për grupin. A mundën ata të vendosin një marrëdhënie mes pakicës që përfaqësojnë dhe grupeve të tjera që mund të njohin?
9. Së fundi, mësuesi u tregon nxënësve se grupi, i përfaqësuar nga ata, është grupi i endacakëve ose, siç njihet ndryshe, Romët ose Ciganët.

## Zgjerim

Nxënësit krahasojnë idetë e tyre me *Marrëveshjen për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit racia*.<sup>8</sup> Studentët mund, po ashtu, të zbulojnë nëse situata e përshkruar përkon me atë në vendin e tyre, çfarë masash janë marrë nga autoritetet për t'u marrë me këtë problem dhe çfarë masash kanë këshilluar për zbatimin e marrëveshjes së lartpërmendur.

## Materialet

### Komplet skedash pozitive dhe negative

Shtëpitë tona janë ndryshe nga ato të njerëzve të tjerë. Ato janë të veçanta dhe ne i kemi mjaft për zemër ato. Na pëlqen të mbajmë traditat tona.	Shtypi dhe programet televizive nuk tregojnë të vërtetën për ne. Ata thonë se ne jemi problem. Nuk na lejojnë të themi pjesën tonë.
Ne kemi shumë aftësi. Bëjmë të gjitha llojet e punëve të krahut dhe ato të zejtarisë. Puna jonë është një ndihmesë e madhe për vendin ku jetojmë.	Disa njerëz na trajtojnë keq dhe na vënë damka. Ndonjëherë na sulmojnë pa arsye. Jo shumë kohë më parë, mijëra nga njerëzit tanë janë vrarë jashtë vendit.
Në të kaluarën, njerëzit tanë kanë kryer shumë bëma të guximshme. Ne na pëlqen të përkujtojmë historinë tonë.	Ne kurrë nuk kemi ujë të rrjedhshëm, mbeturinat tona mblidhen rrallë.
Ne jemi shumë të pavarur, madje parapëlqejmë të merremi me veten. Prandaj, nuk i detyrohemi gjë kujt.	Disa mjekë nuk duan të merren me ne kur sëmuremi. Për ne është e vështirë të marrim përfitimet nga sigurimet shoqërore.
Ne na pëlqen të mblidhemi së bashku, të tregojmë histori si dhe të këndojmë këngë. Besojmë se kjo ka rëndësi të madhe për ta shijuar jetën.	Banorët nuk na duan në lagje. Disa njerëz nuk duan të na japin punë për shkak të asaj që jemi.
Përpiqemi të jetojmë pranë familjeve dhe miqve tanë. Për të moshuarit që bëjnë pjesë në bashkësinë tonë kujdesemi si s'ka më mirë. Ne i adhurojmë fëmijët tanë.	Ndonjëherë kemi probleme me policinë dhe pushtetin bashkiak për shkak të vendit që rastisim të zëmë.

---

<sup>8</sup> Kjo marrëveshje u pranua nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së më 20 Nëntor 1963. Teksti është i arritshëm nëpërmjet internetit.

## Ushtrimi 8.8. – Pamje të luftës dhe të paqes

<b>Objektivat mësimore</b>	Nxënësit përcaktojnë aspekte të luftës dhe të paqes. Nxënësit zhvillojnë aftësinë e leximit të imazheve. Nxënësit janë në gjendje të shprehin idetë dhe ndjenjat e tyre për luftën e paqen.
<b>Burimet</b>	Një grumbull me piktura (duke përfshirë fotografi, karikatura, reklama etj.).

### Procedura

1. Nxënësve u tregohen disa fotografi. E mira e të mirave do të ishte që ato të vareshin në muret rreth klasës ose në një korridor të ndriçuar mirë. Nxënësit duhet të jenë në gjendje t'i shohin pikturat si në një ekspozitë.
2. Nxënësve u jepet mundësia për të komentuar në mënyrë të vetvetishme. Cilat pamje paraqitin paqen ose luftën? Mësuesi nuk i shtyn nxënësit të komentojnë. Në fund të kësaj faze hyrëse, ai bën të ditur nëse nxënësit kanë arritur të jenë të një mendjeje me komentet e tyre apo jo. Dallimet në perceptim nuk diskutohen më tutje.
3. Nxënësit zgjedhin një fotografi që i tërheq në veçanti. Ata duhet të mund ta shikojnë nga afër atë nëse duan. Pyetjeve të mëposhtme u përgjigjen me shkrim, në heshtje:
  - Çfarë shikoni (përshkrimi)?
  - Cilat janë mendimet tuaja (reflektimi dhe përfytyrimi)?
  - Cilat janë ndjenjat tuaja (emocionet)?
4. Grupe prej katër nxënësish zgjedhin pamjet dhe formojnë çifte me ide kundërshtuese. Ato mund të përfshijnë disa nga fotot që kanë studiuar në hapin 3, por mund të zgjedhin edhe foto të tjera.
5. Nxënësit paraqitin zgjedhjet në seancën plenare dhe japin arsyet për zgjedhjen e tyre. Nëse koha nuk është e kufizuar, atëherë secili grup duhet të paraqitë të paktën një çift kundërshtish.
6. Reflektim. Nxënësit shprehin ndjenjat dhe mendimet e tyre. Ata mund të ngrenë pyetje për situatat në fotografi, të cilat mund të çojnë në studime të mëtejshme.

### Zgjerim

E njëjta çështje mund të studiohet në letërsi dhe pikturë.  
Klasa organizon një ekspozitë për këto tema.